

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף קד

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

קרבן יולדת ואמירת פרשת הקרבנות כנגד

מבואר בגמ' רבי יהודה היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת וכו'. ביאר רש"י (ד"ה אדם מביא) שהוא חייב בקרבן לידתה וצרעתה ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אין לה כלום ותיפטר בקרבן עני.

בגמ' בנדרים (לה, ב), מבואר שלדעת רבי יוחנן כל קרבן שאי"צ עליו דעת בעלים יכול להקריב אדם עבור חברו אפילו שהוא מודר ממנו הנאה. מכח כך רצו בגמ' לדון מה יהיה באשה וכו'. עד מסקנת הגמ', שבעל האשה מקריב עבורה בלא ידיעה, אפילו בשוטה לשיטת רבי יהודה, אולם רק קרבנות שאי"צ בזה דעת היינו מחוסר כיפורים. אולם קרבנות שצריך עליהם ידיעה מחוייב הבעל להעמיד לאשה את הקרבנות כפי המבואר בשיטת רבי יהודה לפנינו, אולם צריך ידיעה האשה. (ע"י ב"ר"ש בנגעים יד, יב. ובאבי עזרי הלכות מעשה הקרבנות יב מה שדן בדבריו) במור וקציעה (ס' מז בסופו) כתב, "כי אין שייכות לנשים בקרבנות, אלא מה שהוא לחובת עצמן כגון קניי זבה ויולדת". אמנם הפרי מגדים (או"ח א בא"א יא) כתב שנשים הם בכלל כל הקרבנות, ובזוהרי דבריהם ששייכים באמירת הקרבנות.

הביאו בתורת היולדת (סוף פרק סב) ובפתחי מגדים (פרק כט סעיף מח) את לשון הסודר "תפלה ישירה - וכתב הנורא השלם, יולדת ביום הארבעים ואחד לילדת זכר, או ביום שמונים ואחד לילדת נקיבה, אם היא טהורה טוב שתקרא פרשת קרבנות לידה שהוא מתחילת פרשת תזריע עד "וטהרה" ואח"כ תאמר "רבון העולמים יהי רצון מלפניך ד' או"א שתהא אמירה זו חשובה ומקובלת לפניך כאילו הקרבתי קרבן יולדת, ויהי רצון מלפניך ד' או"א שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

ועי' שדנו בפתחא זוטא (ס' קצד) האם צריכה ג"כ לומר את כל הפרשה של קרבן עולה ייורד, שהרי דווקא בזמן בית המקדש יש נפק"מ אם מצרה ידו וכו', ואולי עולה ייורד. ועיי"ש.

עוד כתב בסדור כתר נהורא (דף טז עמוד 28) "וכן בכל פעם שטובלת האשה לנדתה לחרת תקרא פי' זיבה בסוף פרשת מצורע מן והאשה כי זיב וגו' עד סופה, ואח"כ תאמר יהי רצון מלפניך וכו' אם אני מחוייבת בקרבן זיבה וכו'". וכך מוכח במור וקציעה הגמ' (צ"ע למעשה מאחר וברוב ספרי הפסק לא מצאנו הנהגה זו).

מה ההבדל בין "אסמכתא" ל"תנאי"?

קבל שדה, ואמר אם לא אעבוד בה אשלם 1000 זוז, לבסוף עבד רק 2/3, האם צריך לשלם חלק יחסי לבעל השדה על מה שלא עבד, אמרו נהרדעי ישלם 333.3, כפי החלק היחסי שלא עבד. לרבא זה אסמכתא ולא משלם כלום, ולא דומה לדין המשנה "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא" כיון שכאן הגזים בסכום רב. (לדעת הר"ף כל מה שרבא אמר אסמכתא זה לגבי הסכום הגדול, אולם מה שהזיקו חייב לשלם לו. הרא"ש תמה על דבריו מנין לו לחייבו אם לא התחייב מחמת דיני אסמכתא, אולם נקט הרא"ש שחייב ולא מטעמו של הר"ף אלא מטעם שהיו "דורש לשון הדיוט" וכתבו תוס' שאף אם לא כתב נעשה כאילו כתב.)

דינו של רבא מבוסס על הדעות שסברו ש"אסמכתא לא קניא", בשרש הדין כתבנו לעיל בעיונים על הדף סו, עתה ננסה ללבן ע"פ דברי הראשונים מדוע בכל תנאי אין חסרון של אסמכתא. ובראש נקדים בקצרה את מדוע אסמכתא לא קניא.

הראשונים רוב ככל, סברו שאסמכתא לא קניא כיון שחסר בגמירות לדעת לקנין. וכן הרמב"ם בהלכות מכירה (יא) כתב כמה פעמים שאסמכתא לא קונה כיון שלא גמר בדעתו.

בספר "נתיב בינה" (שיעורים על איזהו נשך להר"ג ב. שרייבר שליט"א) ביאר שהסיבה שאסמכתא לא קניא, על אף שהמתחייב כאמור התחייב באמת, יש לומר בג' אופנים. א. "אין מופנה קנין", הגדרת מעשה קנין שהוא המוכיח על גמירות דעת למכור את המפץ ולהכניסו לרשות הקונה וכו', כאשר עושה את האסמכתא הוא סבור שאין כאן מעשה המוכיח על קנין, נכון שאנו יודעים שאם יארע אותו מעשה, הוא התחייב לתת, אבל היות ולדעתו לעולם לא יגיע למצב שיצטרך לתת, אין כאן גמירות דעת לצורך מעשה הקנין. היות ובהלכות קניינים אנו לא צריכים מעשה שיוכיח לנו שיש גמירות דעת, אנו צריכים גמירות דעת לקנין, וזה חסר. ב. "חסרון בתמורה", כל דבר שמתחייב באסמכתא בא כנגד תמורה כל שהיא, עושה כך בעבור דבר אחר וכו', אם הוא מתחייב על דבר שלדעתו לעולם לא יהיה, אין את שווי התמורה הנגדית שצריך לקבל בעבור כך, מחילא לא מועיל מה שמתחייב. ג. "חסרון ברצון", אף אם נאמר שיש כאן מעשה קנין גמור (ואין את חסרון א וכו'), אבל בידוע לנו שהרצון לקנין בטעות יסודו שהרי התכוון להקנות במצב שהיה ודאי לו שלא יהיה, והנוטל ממנו יש כאן לתא של לא תגזול.

מדוע "תנאי" מועיל ואין בו חסרון של אסמכתא, א. דעת הרמב"ן (נדרים כז, ב) שחסרון של אסמכתא נאמר בתולה בדעת עצמו, אבל תולה בדעת אחרים הרי זה תנאי אם נעשה ככל הלכות תנאים. (עי' ברב המגיד מכירה ג, א) ה. הרמב"ן בב"ב (ספ, א) הביא בשם רבנו משה הספרדי, שחסרון של אסמכתא נאמר

ב"אתן" לעתיד, ותנאי מועיל כאשר התפיס כבר מהתחלה. ג. הרא"ש בנדרים (פרק ג ס' י) חסרון אסמכתא זה כאשר אמר בגוזמא, תנאי מועיל אם לא הגזים. ד. הרשב"א (ב"ב קמ, ב; וכן בתיווך שמג; וברישב"א נדרים כז, ב) אסמכתא לא מועילה כאשר בא לקנוס את עצמו. ותנאי בסתם מועיל. ה. במחנה אפרים (הלכות אסמכתא ז) כל דבר שנעשה הקנין במעשיו אין חסרון של אסמכתא אף אם נעשה בצורה של תנאי.

סיכום הדף

נושא היום: חיובי קיבל ונעשה שינוי בשדה. דורש לשון הדיוט. קיבל ושניה. עסקא.

המקבל שדה מחברו והיה בה מעיין או אילו, **וישב** המעיין או נקצץ האילו, לא מנכה לבעל השדה מחמיר האריסות או החכירה. **אך אם אמר במפורש** שמקבל שדה שיש בה מעיין זה ואילו זה, ויבש המעיין או נקצץ האילו מנכה משכרו.

ברישא של המשנה שאינו מנכה מדמי החכירה, **דנה הגמ'** שאם מדובר במכת מדינה היינו שיבש הנהר המרכזי, מנכה משכרו. **אלא ביאר ר"פ** שיבש רק הנחל הקטן, ויכול בעל השדה לטעון שעל החוכר להביא מים בדלי. **אמר ר"פ** שב' המשניות הראשונות יש בהם הלכות אריסות וחכירה, ובהמשך הפרק או אריסות או חכירה.

בסיפא של המשנה כאשר **אמר במפורש** שמעוניין ב"שדה בית השלחין", מנכה משכרו, **ואין בעל השדה יכול לטעון** התכוונתי לתת שדה שנקרת "בית השלחין" אף שאין שם מעיין כפי שלמדנו משוכר "כרם" הכוונה למקום שנקרא כרם למרות שאין שם גפנים וכו', **ביאר שמואל**, כאשר **המוכר** אומר "כרם" אני מוכר, יכול לומר שכונתו לשם מקום שנקרא כרם, אבל כאשר **המקבל** דורש "בית השלחין" לא ניתן לפרש את דברו על מקום כיון שמפיד להגדיר את מה שמעוניין לקבל. **לרבינא** אף אם אמר המחכיר אין כוונתו לשם מקום היות ואמר "**בית השלחין**" והוסיף "**זה**", א"כ כוונתו להגדרה ולא שם של מקום.

קיבל שדה אריסות ולא עבד בה, משלם לבעל השדה כפי השומה שהייתה צריכה לעשות, שהרי בשטר קבלת האריסות כותב "אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטבא".

בברייתא מבואר שדרש התנאים לשונות שלא נתקנו ע"י חז"ל, **רבי מאיר דרש** את שטר האריסות כפי המבואר במשנתנו "אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטבא". **רבי יהודה דרש**, כתוב בכתובה "אחריות דאית לך על מן קדמת דנא", מוטלת האחריות על הבעל על קרבנות אשתו שהיתה חייבת בהם אף קודם הנישואים. (עי' רש"י תוס' ובראשונים), **וחיובו** לתת לה כעשיר, בקרבנות שהגדרתם "עולה ויורד" היינו עני מביא מעופות ועשיר מביא מבהמות. **הלל הזקן דרש** לשון הכתובה "לכשתכניס לחופה הוי לי לאנתו" היינו שהקידושין חלים רק משעת חופה ולא קודם, **ואנשי אלכסנדריא** קידשו נשותיהם ויבטלו כנסו לחופה חטפו את נשותיהם, ורצו לעשות את בניהם ממזרים, ואמר הלל כיון שלא מקודשת עד כניסה לחופה אין הבנים ממזרים. **רבי יהושע בן**

קרחא דרש לשון שטר הלוואה, כאשר משיב את המשכון לצורך שימושיו של הלווה מדין "ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו", שמים את ערך החוב וכותב "תשלומא דאית לך עלי כל קבל דיכוי", לכן לא יטול משכון כשהוא יותר מההלוואה. **וביאה הגמ'**

שכותב את השטר באופן שערך המשכון ירד ולצורך המלוה שלא יפסיד, שהרי באופן רגיל אף אם לא כתב יכול לגבות אפילו מיתומים את המשכון. **רבי יוסי היה דורש** כתובה כמלווה, היינו אשה שנתאלמנה או נתגרשה מקבלת בכתובה מה שהכניסה מבית אביה, וזה חסרין גובה מחמיו כפי הכתובה בכתובה כדון שטר מלווה. **ואם הגמ'**

לכתוב כתובה כפול ממה שהתחייב באמת (לצורך כבוד הכלה), שיוצאת מקבלת חצי, אף הבעל גובה מחמיו רק חצי. **הנרבלא** היו כותבים פי שלוש. **מרימר** גבה את כל הכתובה והשכפילו, כיון שעשו קנין. **בשעה שרבינא** השיא את בתו כפל, וביקשו ממנו שיעשה קנין, אמר להם, אם קנין ילא אכפול, ואם אכפול לא אעשה קנין.

שכיב מרע שאמר תנו ארבע מאות זוז לכתובת בתי, **שאל רב אחא בריה דרב אימי את רב אשי**, היות ונהגו לכתוב כפול, מה כוונתו ארבע מאות בכתובה, ובפועל יתנו 200. או תנו 400 ויתכנו 800. **שיטה א' בדברי רב אשי**, אם אמר "תנו" 400, כותבים 800. אם אמר "כתבו" 400 ונתנים 200. **ב' בכתובה**, ונתנים 200, **ודוחה הגמ'** שיטה זו שאין הבדל

לכתובה" או "בכתובה" תמיד ונתנים 200 עד שיאמר תנו 400 בסתם. **קיבל שדה**, ואמר אם לא אעבוד בה אשלם 1000 זוז, לבסוף עבד רק 2/3, האם צריך לשלם חלק יחסי לבעל השדה על מה שלא עבד, **אמרו נהרדעי** ישלם 333.3, כפי החלק היחסי שלא עבד. **לרבא** זה אסמכתא ולא משלם כלום, ולא דומה לדין המשנה "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא" כיון שכאן הגזים בסכום רב.

קיבל קרקע ע"מ לזרוע שומשום, שטבעו שמחייש את הקרקע יותר מתבואה אך ערכו רב, לבסוף זרע חטים, והצליח הגידול והתייקרה החיטה ונעשתה שווה לשומשום ואף הקרקע לא הוכחשה. **סבר רב כהנא** שבעל הבית מנכה מתשלום האריס מה שהרוויח לו שהקרקע לא הוכחשה. **דעת רב אשי**, שמשלם אל כל הכמות שסימכו, כיון שעדיין לאדם שקרקעו תוכחש ויקבל את כל הרווחו.

אם הבעיה החיטה יותר מהשומשום, שטבעו שמחייש את הקרקע יותר מתבואה אך ערכו רב, לבסוף זרע חטים, והצליח הגידול והתייקרה החיטה ונעשתה שווה לשומשום ואף הקרקע לא הוכחשה. **סבר רב כהנא** שבעל הבית מנכה מתשלום האריס מה שהרוויח לו שהקרקע לא הוכחשה. **דעת רב אשי**, שמשלם אל כל הכמות שסימכו, כיון שעדיין לאדם שקרקעו תוכחש ויקבל את כל הרווחו.

אמר רב אחא מדפתי, הרי אף הקרקע השביחה, א"כ יחלוק עם בעל השדה. **דעת נהרדעי**, "עייסקא", שקבעו חכמים לטובת כל הצדדים שמחצה הלוואה ומחצה פקדון, **יכול המקבל** להשתמש במחצה הלוואה לצורך האישיים. **לרבא**, לא ניתן לו רשות לצורכי האישיים אלא רק למסחר, ומתוך שמתעסק בשלו מתעסק אף בשל הנותן. **מת המקבל** והסחורה ביד היתומים, **לרב אידי בר אבין**, לא ניתן להוציא מהיתומים את המחצה הלוואה כיון שמתלטלין לא משתעבדים בחוב אביהם. **לרבא**, מוגדר "עייסקא" שיכול הנותן לקחתם.